

Володимир Дребот
(м. Житомир)

**"ЦИРКУЛЯР ПО УПРАВЛЕННЮ НАРОДНИМИ УЧИЛИЩАМИ"
ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ПРО РОЗВИТОК ОСВІТИ НІМЦІВ
ВОЛИНИ НАПРИКІНЦІ ХІХ - НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

"Циркуляр по управленню народними училищами" видавали як додаток до "Циркуляра по управленню Киевским учебным округом" з 1894 року. Підписна ціна становила 60 коп. у рік, а з 1905 року згідно з розпорядженням Міністерства народної освіти брошуру розсилали безплатно в усі народні училища Київського учбового округу. На сторінках "Циркуляра" подавали як офіційну інформацію, що стосувалася різних сторін розвитку народних училищ навчального округу, так і неофіційні матеріали. Серед інших висвітлено й окремі питання, що стосувалися освіти в середовищі німецьких колоністів.

Цікавими є дані про рівень грамотності серед найбільших національних груп за 1905 р. Називаючи середній показник грамотності 17 %, за кількістю грамотних різні національні групи були розташовані таким чином: чехи, росіяни, поляки, німці, євреї, українці. Повніше наведено дані про співвідношення грамотних жінок і чоловіків.

Якщо за кількістю грамотних чоловіків німці посідали 4 місце, то грамотні жінки перебували на 2 місці, поступаючись тільки чешкам. Причому показник письменних серед чоловіків і жінок був приблизно рівним - 42 % та 40,5 %.

Міністерство народної освіти, зібравши з навчальних округів дані й висновки, вивчивши ситуацію, для підвищення результативності та успішності при викладанні російської мови в училищах колишніх німецьких колоністів запропонувало в 1903 році такі заходи:

- 1) перетворення цих училищ в міністерські однокласні і двохкласні училища;
- 2) сприяння в поповненні кваліфікованими вчительськими кадрами;
- 3) улаштування короткострокових педагогічних курсів і з'їздів учителів;

4) створення вчительських та учнівських бібліотек, забезпечення кращими методичними посібниками навчання російської мови, необхідними наочними посібниками;

5) заохочення корисної діяльності працівників колоністських шкіл грошовими преміями, почесними відзнаками і нагородами;

6) організація екскурсій учителів у середину Росії для ознайомлення з її пам'ятниками й побутом, а також відрядження вчителів у місцевості корінної Росії для практичного вивчення правильної російської мови;

7) відкриття й організація при училищах недільних шкіл, курсів, народних бібліотек для навчання російської мови дорослого населення.

Міністр народної освіти наголошував, що в разі неможливості здійснення цих заходів лише за рахунок місцевих коштів, доцільним було б фінансування з боку держави.

Подано роз'яснення з питань, що стосувалися різних аспектів навчання в німецьких школах. Зокрема, міністерство пояснило, що управління лютеранськими приходськими школами, які були передані у відання міністерства народної освіти згідно із законом від 22 листопада 1890 р., повинно здійснюватися на основі статуту 8 грудня 1828 р., проте лютеранські школи не прирівнювалися до приходських за правами, а також щодо переваг служби вчителів. Щодо призначення завідуючих сільськими волосними євангелічно-лютеранськими школами міністр народної освіти в квітні 1902 р. роз'яснив, що це питання в компетенції навчального відомства, а не волосних товариств. У міністерському розпорядженні від 18 січня 1902 р. зазначено, що жінки мають право займати вчительські посади в сільських євангелічно-лютеранських волосних школах.

У неофіційному відділі часто містилися методичні рекомендації. Наприклад, М. Місяць знайомив з особливостями вживання та правопису в російській мові букви "Ъ". З цим матеріалом він виступав на курсах для німецьких учителів у Житомирі.

Павло Юнг, який 18 років пропрацював учителем у німецьких школах, ділився своїм досвідом використання методу пояснювального читання статей у німецьких колоністських школах. При цьому він дає оцінку різним підручникам з позицій сприяння розвитку дітей.

Завідувач двохкласною колоністсько народною училища Ф. Микульський зі сторінок циркуляру ділиться враженнями про дитяче свято, яке було проведене 3 травня 1905 року для учнів народного училища в Старій Буді на Волині. На маївку (такий термін вживає автор) були запрошені батьки та родичі учнів, діти, які не навчалися в школі, як місцеві, так і з інших найближчих колоній, завідуючі училищами, учителі та учні із сусідніх 10 німецьких шкіл. Незвичайний захід викликав неабиякий інтерес, зібралось близько 2000 осіб. На відкритому повітрі було проведено лютеранським пастором молебень із приводу закінчення навчання. У лісі під керівництвом учителів було організовано різні ігри, влаштовано для дітей колективне розпивання кави (було приготовлено 9 відер) із тістечками,

дітям роздавали цукерки. Наприкінці маївки влаштовано безплатну безпрограшну лотерею, виграшами в якій були олівці, ручки, пера, пенали, цукерки, хустки тощо.

Наведені дані свідчать про порівняно високий рівень розвитку елементарної освіти в середовищі німецької національної меншини наприкінці XIX - на початку XX століття, що вбачала в розвитку освіти впливовий засіб для формування релігійного світогляду, морального, культурного та національного виховання. А власті докладали зусиль для русифікації навчального процесу, щоб вивести школи з-під залежності лютеранського духовенства та колоністських общин.